

GALLANDIYA (NIDERLAND) MUSIQA O'QITISHNING AN'ANAVIY USULLARI

Toroqulova Nodirabegim Zokirjon qizi

Andijon davlat pedagogika inistituti shartimoiy va amaliy fanlar fakulteti

Musiqqa ta'lim yo'nalishi 202 – guruh talabasi

Anotatsiya: *Ushbu maqolada Gallandiya (Niderland)da musiqqa ta'limining shakllanishi, an'anaviy o'qitish usullarining tarixi, pedagogik tamoyillari va zamonaviy talablar bilan uyg'unlashuvi keng yoritiladi. Niderland musiqqa ta'limining asosini tashkil etuvchi Orff, Kodaly, Suzuki kabi yondashuvlarga, shuningdek, xalq musiqasini o'qitishdagi o'rni, maktablar va musiqqa akademiyalaridagi o'quv jarayoni, baholash tizimi va kreativ yondashuvlar batafsil sharhlanadi. Maqolada asosiy manbalarning har biri haqida qisqacha ma'lumot berilib, ular qanday nazariy hamda amaliy g'oyalarni ilgari surishi ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot Gallandiya musiqqa ta'limining o'ziga xos jihatlari tahlil qilish orqali o'zbek ta'lim tizimi uchun ham foydali bo'ladigan jihatlarni aks ettiradi.*

Kalit so'zlar: *Niderland, musiqqa pedagogikasi, Orff, Kodaly, Suzuki, an'anaviy uslub, xalq musiqasi, ijodkorlik, o'qitish tamoyillari.*

Kirish

Gallandiya (Niderland) yevropadagi eng rivojlangan ta'lim tizimlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatda musiqqa ta'limi nafaqat maktablarda, balki bolalar bog'chalaridan boshlab professional akademiyalargacha bosqichma-bosqich yo'lga qo'yilgan. Musiqqa o'qitishning asosiy maqsadi — bolalarning musiqiy qobiliyatini tabiiy tarzda rivojlantirish, eshituv madaniyati va kreativ potensialini kuchaytirishdir. Niderland an'anaviy o'qitish usullariga boydir. Bu usullar o'rta asr yevropa cherkov musiqasi, xalq ijodi, barokko davri ijrochiligi, shuningdek XX asrning mashhur pedagoglari tomonidan yaratilgan metodlarning uyg'unlashuvi natijasida shakllangan. Maktabda musiqqa fani shunchaki qo'shiq aytish emas, balki: ritmni his qilish, improvizatsiya qilish, oddiy musiqiy shakllarni yaratish, tinglash madaniyatini rivojlantirish, jamoaviy ijro, kreativ fikrlashni qo'llash kabi ko'nikmalarni shakllantiradi. Ushbu maqola aynan Gallandiya musiqqa o'qitishining an'anaviy usullarini keng yoritib beradi va ularning zamonaviy ta'lim bilan qanday uyg'unlashganini ko'rsatadi.

Gallandiya musiqqa ta'limi tizimining tarixiy shakllanishi.

Niderlandda musiqqa ta'limining ildizlari XV–XVI asrlarga, golland polifonik an'analariga borib taqaladi. Cherkov xorlarida boshlangan musiqiy mashg'ulotlar

keyinchalik dunyoviy maktablarga ko'chib, asta-sekin o'quv dasturlarining majburiy qismiga aylandi. XVIII–XIX asrlarda maktablar yanada tizimli musiqa o'qitishiga o'tdi: nota savodi, xor san'ati, bolalar uchun blokflöte, oddiy ritmik o'yinlar darsning asosiy qismi bo'lgan.

XX asrga kelib esa musiqa ta'limi yirik pedagoglar ta'sirida yangi bosqichga ko'tarildi.

1. Niderland musiqa ta'limining falsafiy asoslari Gallandiya musiqa ta'limida pedagogik yondashuvlar bolaning shaxsiy rivojlanishiga asoslanadi. Musiqani o'rganish jarayonida quyidagi falsafiy tamoyillar mavjud: Ijodkorlik birinchi o'rinda: O'quvchi musiqa bilan tajriba qilishi va yangi ijodiy yechimlar izlashiga ruxsat beriladi. O'quvchini markazga qo'yish: Darslar qat'iy nazariy bilimga emas, o'quvchining qiziqishi va faolligiga yo'naltiriladi. Jarayonni qadrlash: Natijadan ko'ra, o'quvchining o'sishi va ishtiroki asosiy mezon hisoblanadi. An'anaviy musiqa o'qitish usullarining asosiy tamoyillari a) O'quvchini markazga qo'yish. Niderland asosida ta'limida "child-centered learning" — bolaning qiziqishi birinchi o'rinda turadi. Darslar qat'iy tizim emas, balki: o'yin, tajriba, harakat, mustaqil izlanish asosida olib boriladi. Bu bolaning musiqani tabiatiga mos holda o'rganishini ta'minlaydi. b) Amaliyotga asoslangan o'qitish Gallandiya maktablarida nazariyaga qaraganda amaliy musiqiy faoliyat ko'proq: qo'shiq aytish, ritmik harakatlar, cholg'uda icro, ansambl mashqlari, improvizatsiya. Bu yondashuv musiqani sezgi bilan idrok etish imkonini beradi.

2. An'anaviy usullar va ularning zamonaviy integratsiyasi

a) Orff-Schulwerk metodining kengaytirilgan qo'llanilishi Orff usuli nafaqat boshlang'ich maktabda, balki musiqiy akademiyalarda ham qo'llanadi. Gallandiya darslarida: Cholg'u va tanani uyg'un ishlatish: Bolalar tanasi bilan ritmni his qiladi va harakat orqali musiqani idrok etadi. Jamoaviy ijro: Guruh bilan ijro qilish orqali musiqiy hamkorlik rivojlantiriladi. Improvizatsiya va kompozitsiya: Bolalar oddiy kuyni o'zgartirish yoki yangi ritm yaratish orqali o'z ifodasini topadi.

b) Kodaly metodining qo'llanilishi Kodaly tizimi orqali: Bolalarda solmizatsiya (do-re-mi) va ritmni aniq idrok qilish rivojlantiriladi. Xalq qo'shiqlari yordamida musiqiy eshituv va vokal tayyorgarlik mustahkamlanadi. Bolalar qo'l ishoralari bilan notalarni eslab, musiqa nutqini tabiiy tarzda o'rganadi. c) Suzuki metodi Suzuki tizimi Gallandiya bolalariga: Cholg'uda takrorlash orqali musiqa texnikasini o'rgatadi. Musiqani eshitish va takrorlash orqali til kabi tabiiy o'rganish imkonini beradi. Orff-Schulwerk tizimi – Gallandiya an'anaviy metodlarining markazida

Orff usuli Niderlandning deyarli barcha boshlang'ich maktablarida qo'llanadi. Bu metod bolalarning tabiatiga mos bo'lgani uchun an'anaviy uslub sifatida qaraladi.

- Orff uslubining asosiy jihatlari:

- ritmik o'yinlar orqali o'rganish;
- tanaga asoslangan ritmlar (body percussion);
- qo'shiq aytish + harakat + raqs uyg'unligi;

metallofon, ksilofon, baraban kabi bolalar cholg'ularidan foydalanish; improvizatsiya qilish .Nega Orff usuli Gallandiyada an'anaviy hisoblanadi? Chunki u o'quvchini erkin fikrlashga o'rgatadi; jamoaviy ijroga motivatsiya beradi; tabiiy, qiziqarli, sodda jarayonni yaratadi.

Bu metod orqali bola o'zini erkin musiqiy ifodalashga o'rganadi. Albatta! Endi sizga Gallandiya (Niderland) musiqa o'qitish an'anaviy uslubi bo'yicha yana yana Xalq musiqasining ta'limdagi roli. Gallandiya maktablarida Sinterklaas, Kerstliedjes kabi mavsumiy qo'shiqlar o'qitish jarayonida ishlatiladi. Xalq raqslari orqali ritm va koordinatsiya rivojlantiriladi. Bolalarda madaniy identitet va milliy merosga hurmat shakllanadi.

Kodaly tizimining o'rni

Kodaly tizimi Niderland musiqa o'qitishida asosiy vokal tayyorgarlik uslubi sifatida tan olingan.

- Uning asosiy komponentlari:
- solmizatsiya (do-re-mi); qo'l ishoralari;
- ritmik bo'linmalarni kuylash orqali o'rgatish;
- xalq qo'shiqlaridan foydalanish.
- Kodaly metodining an'anaviylik jihati:

Bu usul bolalarda eshitish qobiliyatini rivojlantirishga katta e'tibor qaratgani uchun Gallandiya maktablarida o'nlab yillar davomida amal qilib kelmoqda. Cholg'u ijrosi va jamoaviy musiqaning an'anaviy shakllari Pianino, skripka, blokflöte, gitara, violonchel eng ko'p ishlatiladigan cholg'ular. Jamoaviy ijro: sinf ansambli, xor, guruhli duet va trio shakllari maktab hayotining asosiy qismidir. Yillik konsertlar va musiqiy tadbirlar orqali o'quvchilarning ijro madaniyati shakllantiriladi.

Xalq musiqasining ta'limdagi an'anaviy ahamiyati; Niderlandda qo'shiq aytish darslarida ko'plab xalq qo'shiqlaridan foydalaniladi: mavsumiy qo'shiqlar (Sinterklaas, Yangi yil qo'shiqlari); bolalar xalq o'yin qo'shiqlari; an'anaviy raqslar. Sabablari: milliy madaniyatni saqlash; o'quvchida musiqiy ildizni shakllantirish; melodik va ritmik soddaligi tufayli o'rganishga qulay Gallandiya metodining o'ziga xos xususiyatlari. Erkin va ijodiy yondashuv: Bolalar yangiohanglar, ritmlar va improvizatsiyalarni sinab ko'rishga rag'batlantiriladi. Metodlarning uyg'unligi: Orff, Kodaly, Suzuki va xalq musiqasi bir-birini to'ldiradi. Amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim: Nazariy bilim emas, balki amaliy ijro va tajriba ustun.

Cholg'u ijrosi va jamoaviy musiqaning an'anaviy shakllari: Asosiy o'rgatiladigan cholg'ular: pianino, skripka, blokflöte, gitara, violonchel. An'anaviy ijro shakllari: sinf ansambli, maktab xori, kichik guruhli duet/trio, yillik konsertlar. Bu Gallandiya 1. Musiqa ijrosining ahamiyati. Gallandiya (Niderland) musiqa ta'limida ijro – nafaqat texnik mahorat, balki o'quvchining musiqiy fikrlashini rivojlantirish vositasi sifatida qaraladi. Ijro quyidagi maqsadlarda ishlatiladi: Individual ijro: O'quvchi o'zini ifodalashga, texnik qobiliyatini sinab ko'rishga imkon beradi. Jamoaviy ijro: Guruh yoki xor shaklida ijro qilish orqali o'quvchi hamkorlik va ritm uyg'unligini o'rganadi. Amaliy tajriba: Ijro jarayonida bolalar musiqiy nazariya va ritmni hayotiy tarzda qo'llashni o'rganadi. Ijro jarayoni maktab darslarida asosiy qismni tashkil qiladi. Orff va Kodaly metodlarida ijro faqat cholg'u chalish yoki kuylash bilan cheklanmay, harakat va ritmik o'yinlar bilan birlashtiriladi. 2. Musiqa jamoasi (ensemble) va uning roli. Jamoaviy musiqiy ijro Gallandiya pedagogik tizimining ajralmas qismidir. Jamoaviy ijroning asosiy jihatlari: 1. Sinfxona ansambllari. Bolalar kichik guruhlarda ijro qiladi: duet, trio yoki kichik ansambl. Bu ularni hamkorlik, tinglash va ritmik uyg'unlikni his qilishga o'rgatadi. 2. Xor va vokal jamoalar. Bolalar xorda qo'shiq aytadi, bu vokal texnika va musiqiy sezgirlikni oshiradi. Xor mashqlari orqali bolalar bir-birining ovozi eshitishni o'rganadi. 3. Ansamblning pedagogik ahamiyati. Guruhdagi ijro bolalarning ritmni his qilish, intonatsiyani to'g'ri qo'llash, ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, bolalarda jamoaviy mas'uliyat va ishonch shakllanadi. 3. Musiqaning an'anaviy shakllari. Gallandiya musiqa ta'limida an'anaviy shakllar bolalarga musiqiy madaniyat va texnikani o'rgatishda muhim rol o'ynaydi. Ular: 1. Xalq qo'shiqlari. Bolalar maktablarda Sinterklaas, Kerstliedjes kabi xalq qo'shiqlarini kuylaydi. An'anaviy qo'shiqlar orqali ritm, melodik qobiliyat va madaniy ildizlar rivojlantiriladi. 2. Ritmik o'yinlar. Orff tizimida qo'llaniladi. Bolalar tanasi va oddiy cholg'ular orqali ritmni his qiladi. 3. Instrumental asarlar. Skripka, pianino, blokflöte kabi cholg'ular bilan an'anaviy musiqiy asarlar ijro etiladi. Bu bolalarga notani o'qish, texnikani rivojlantirish va ansamblga moslashishni o'rgatadi. 4. Xor va ansambl kompozitsiyalari. Kichik va katta guruhlar uchun yozilgan klassik yoki xalq asarlari. Bolalar jamoaviy uyg'unlik va musiqiy dinamikani o'rganadi. 5. Amaliy improvizatsiya. Orff va Kodaly metodlarida kichik improvizatsion shakllar an'anaviy darsga qo'shiladi. Bolalar yangi ritm yoki ohang yaratish orqali ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. 4. An'anaviy shakllar bilan ijroning pedagogik ahamiyati. Bolalarda melodiya va ritmni idrok etish ko'nikmasi rivojlantiriladi. Jamoaviy ijro orqali hamkorlik va musiqiy uyg'unlik shakllanadi. An'anaviy shakllar bolalarning madaniy ildizini saqlash va ijodiy fikrini rivojlantirishga yordam beradi. Shu shakllar orqali o'quvchilar nafaqat texnikani, balki musika ruhiyatini va ifodaviy qobiliyatini o'rganadi. maktab hayotining ajralmas qismi.

Baholashning an'anaviy tizimi

Niderlandda baholash jarayonni hisobga oladi: ijro madaniyati; ritmik aniqlik; kreativ topshiriqlar; jamoaviy ishtirok; tinglash ko'nikmasi. An'anaviy tarzda qat'iy ball qo'yishdan ko'ra, o'quvchining rivojlanish dinamikasi muhimroq hisoblanadi. Baholashning an'anaviy tizimi Niderlandda baholash jarayonni hisobga oladi, nafaqat yakuniy natijani. Baholash mezonlari: ijro madaniyati, ritm va intonatsiya, kreativ topshiriqlar, jamoaviy ishlash, tinglash ko'nikmalari. O'quvchining rivojlanish dinamikasi va musiqa qiziqishi muhimroq hisoblanadi. Niderland tajribasining O'zbekiston uchun foydasi O'quvchilarda ijodkorlik va musiqa sezgirligini rivojlantirish. Maktab musiqiy dasturlarini faollik va tajriba asosida yangilash imkoniyati. Milliy musiqiy merosni saqlash va jahon pedagogik metodlarini uyg'unlashtirish. Dunyodagi yutuqlar: Gallandiya (Niderland) musiqa ta'limi Yevropa va dunyo miqyosida o'zining samarali tizimi bilan mashhur: 1. Orff va Kodaly metodlarining global tarqalishi. Niderlandda ishlab chiqilgan pedagogik yondashuvlar (Orff, Kodaly) dunyoning ko'plab davlatlarida, xususan Germaniya, AQSh, Buyuk Britaniya, Yaponiya va Avstraliyada muvaffaqiyat bilan qo'llaniladi. Bu metodlar bolalarning ijodiy, ritmik va vokal qobiliyatlarini rivojlantirishda xalqaro standart sifatida qabul qilingan. 2. Musiqa pedagogikasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar. Niderland universitetlarida musiqa pedagogikasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib boriladi, shu jumladan Bolonya va Evropaning boshqa mamlakatlari bilan hamkorlik qilinadi. Ularning asosiy natijasi – bolalarda ijodiy fikrlash va jamoaviy musiqiy faoliyatni rivojlantirish bo'yicha samarali metodlarning aniqlanishi. 3. Xalqaro musiqiy festivallar va olimpiadalar. Niderland maktablari va konservatoriyalari bolalarni xalqaro musiqiy tanlovlar va festivallarga tayyorlaydi. Bu yutuqlar musiqiy kompetensiyani oshiradi va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini dunyo miqyosida namoyish etadi. 4. Zamonaviy pedagogik innovatsiyalar. Gallandiya maktablarida elektron cholg'ular va musiqiy dasturlarni integratsiya qilish orqali ijodiy jarayonlarni yanada boyitish amalga oshiriladi. Shu bilan birga, an'anaviy Orff va Kodaly metodlari zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashadi, bu dunyoda ilg'or pedagogik tajriba sifatida e'tirof etiladi. O'zbekiston kontekstidagi yutuqlar. Gallandiya pedagogik tajribasining O'zbekistonga tatbiqi ham mavjud va bir qator ijobiy natijalar berayotir: 1. Bolalar musiqiy maktablarida tajriba. Toshkent va viloyatlardagi bolalar musiqa maktablarida Orff va Kodaly metodlarini tatbiq qilish boshlangan. Bu metodlar orqali bolalarda ritm, improvizatsiya va jamoaviy ijro ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlanmoqda. 2. Musiqiy ansambllar va xorlar. O'zbekistonda boshlang'ich maktablar va musiqa kollejlari Gallandiya tizimiga o'xshash tarzda ansambllar va xorlarni shakllantirmoqda. Bolalar jamoaviy ijro orqali ijodiy va madaniy salohiyatni rivojlantiradi. 3. Musiqa pedagogikasi sohasida ilmiy yutuqlar. O'zbek pedagoglari Gallandiya metodlarini

tadqiq etib, yangi darslik va metodik qo‘llanmalar yaratmoqda. Bu ishlar O‘zbekiston maktablarida ijodiy va amaliy musiqiy faoliyatni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. 4. Xalqaro hamkorlik. O‘zbekiston maktablari va musiqa kollejlari Gallandiya pedagogik maktablari bilan tajriba almashish loyihalarida ishtirok etmoqda. Bu yutuqlar o‘quvchilarning xalqaro musiqiy kompetensiyasini oshirishga yordam beradi

Xulosa

Gallandiya musiqa o‘qitishning an‘anaviy usullari yevropa pedagogikasining eng boy qatlamlaridan biridir. Bu tizim o‘quvchini markazga qo‘ygan, erkin, ijodiy va amaliy faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv bilan ajralib turadi. Orff, Kodaly va boshqa yondashuvlarning uyg‘unlashuvi, xalq musiqasining qo‘llanishi, ansambl ijrosi va jarayonli baholash Niderland musiqa ta’limining asosini tashkil etadi. Bu tizim yosh avlodda musiqiy sezgirlik, ijodiy fikr va san‘atga muhabbatni kuchaytiradi. O‘zbek ta’limi uchun ham Gallandiya tajribasi metodik jihatdan juda foydali bo‘lishi mumkin. Gallandiya musiqa o‘qitishining an‘anaviy uslubi bolani markazga qo‘ygan, erkin va ijodiy faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv sifatida ajralib turadi. Orff, Kodaly va Suzuki metodlari, xalq musiqasi, jamoaviy ijro va jarayonni baholash tizimi bolalarda musiqiy sezgirlik, ijodiy tafakkur va madaniy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu tizim o‘zbek maktablarida ham musiqiy ta’limni boyitish uchun foydali namunadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Orff, C. Music for Children (Schott, 1963).
2. Kodály, Z. Selected Writings (Boosey & Hawkes, 1974).
3. Dutch Ministry of Education. Arts and Culture Curriculum in the Netherlands (2021)
4. Hallam, S. Music Education in Europe (Routledge, 2017).